

Պ Ա Շ Տ Օ Ն Ա Կ Ա Ն Ք

Վեհափառ Հայրապետը Բաքուի կոտորածից վնասուածներին բարեհաճեց մխիթարել հետեւեալ կոնդակով։—

ՄԿՐՏԻՉ Ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի եւ անհաւանելի կամօքն Աստուծոյ Եպիսկոպոսապետ եւ Կաթողիկոս ամենայն Հայոց Ծայրագոյն Պատրիարք համագգական Նախամեծար Աթոռոյ Աւարաւեան Առաքելական Մայր Եկեղեցւոյ Սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի։

Հարազատ եւ տառապեալ հօտին իմոյ սիրեցելոյ, որ կայր այժմ վիրաւոր եւ անմխիթար, ո՞վ շտակիր ժողովուրդ Բաքու քաղաքի։ Ձեզ կարօտաւորացդ նուիրեմք յընդհանրական Մայր Աթոռոյս աստի ողջոյն Հայրական, ցաւակցութիւն Հայրապետական, խաղաղութիւն եւ օրհնութիւն Փրկչական։

Մինչդեռ յուսով աւետեաց խաղաղութեան եւ նախկին մեծ վայելչութեան Ս. Եկեղեցւոյ իմոյ ակնկալէի, մխիթարութեան մրմունջ ի շրթունս, զձեռս ի վեր եւ զաչս ի յերկինս ի հիւանդութեան մահճիս, գուժեաց ինձ ձայն ի Տփլիսեաց, որպէս երբեմն ի Հռամայ, եթէ ողբումն եւ լալումն եւ աշխարհումն յոյժ ի Բաքու քաղաքի ի մէջ հայազանց, եթէ կատարեցաւ հօտն քո Հովուապետդ Հայոց, եւ եւ ողբա՞ զնոր նահատակս քո ընդ անցեալ պսակաւորացն, եւ եւ ողբա՞ իբրեւ զհեղի ի հայաստան ընդ կորուստ

կործանցն Իսրայէլի։ Զինչ արդեօք գոյժս այս, միթէ ձեռն Տեառն ծանրացաւ ի վերայ ջերմեանդ և եկեղեցասէր ժողովրդեան Բաբու քաղաքի և վասն որոց մեղացն, զինչ ինչ չար արարին արդեօք։ Գալարեցան աղիք իմ, և սառեցաւ արիւն իմ յիս ընդ այդ լուր աղէխարչ, սիրեցեալ զաւակը իմ, և ես տառապեալս և ցամաքեալս որպէս մխիթարեցից զքեզ։ Ինչ յուշ գան աստանոր ողբք Երեմիայ ի վերայ Երուսաղէմի և տառապեալ ժողովրդեան, որդիք Սիօնի պատուականք, որ առաւել քան զականս պատուականս, զիտրդ համարեցան իբրեւ ամանք խեցեղէնք ձեռագործք բրտի։ Գեղեցիկ էին վիրաւորքն դիականց անկելոց ի սրոյ, քան զանկեալսն ի սովու։ Վասն այսորիկ տուաւ մեզ սիրտ ցաւագին։ Վասն այսորիկ խաւարեցան աչք մեր։

Վշտալի հօտ իմ՝ պատուական, մխիթարեանց, մխիթարեանց, ասէ Աստուած, զի բազում եղև վիշտ քո և տառապանք, այսուհետև ես եղէց ձեզ ի հայր և դուք լինի՛մք ինչ յորդիս, թէպէտ և նահատակ եկեղեցին և ժողովուրդն Հայոց բազումս կրեաց տառապանս և յաճախ ամայացաւ երկիրն և աշխարհան տաճարք սրբութեան, սակայն փառք և գոհութիւն Երկնաւորին, որ ցարդ պահեաց զժողովուրդն, կանգուն մնաց և անդրդուելի կաթուղիկէ եկեղեցին Հայաստանեայց զարդարեալ և ամբողջեալ նորանոր նահատակօք և արեամբ նոցին սրբով։ Մի չար թուեացի քեզ փորձութիւնն եկեալ և անցեալ ընդ քեզ, զի այդ դուշակելի էր և ո՞ դիտէ ապագայն, զօրացիր և թօթափեան զսուգ և զտրտութիւն յանձնէ քումմէ, յուսա առ Աստուած, հաւատն ամենակարող զօրութեան Նորա, և նա ինքն լիցի քեզ մխիթար և զօրավիգ։ Յուշ լիցին քեզ, ժողովուրդ Հայոց, յուշ լիցին քեզ անցք աղէտալի անցից եղբարց քոց և արենակցաց, որ ընդ տիրապետութեամբ օսմանեան պետութեան, յիշեա, զինչ անցք անցին ընդ նոսա և նոքա կան մնան անդրդուելի ի հաւատս իւրեանց, աննկուն ի դործս, յուսով ապագայ բարութեան։ Եւ ես աղօթս առնեմ վասն Դո, տա-

առաջադրուած ժողովուրդ Հայոց, և դուք ընդ իս աղօթս արարաբէք, զի Աստուածն Գրիգորի, Աստուածն Ներսիսի և Աստուած Սահակայ լուսինէ ձայնի պաղատանաց մերոց և պահեսցէ զեկեղեցի իւր և զմնացորդս ժողովուրդեան՝ յաբասե, անդորր անշարժ և հաստատուն մինչև ի կատարած աշխարհի։ Եւ ընդ աղօթից և մաղթանաց պարտ է և զգոյշ կալ և մի տալ տեղի խռովութեան, անբաւականութեան ընդ դարաւոր դրացիս և համարադաքացիս ի զուր և ի տարապարտուց, և մլասել և մլասիլ յայլոց։ Այլ Աստուածն ամենակարող, որ Տէրն է նեղելոց և վշտացելոց և սփոփիչ յուսահատից, մխիթարեցէ զվշտացեալ սիրտս Զեք և իմն, որ առաւել կամ վշտահար, կարողացուցէ զԶեզ ի տկարութեան Զերում, պարգեւելով ամենեցունցդ սէր, միութիւն, նոր եռանդ և յաջողութիւն հանդերձ առողջութեամբ հոգւոյ և մարմնոյ և ննջեցելոց Զերոց և նահատակաց—հանգիստ և երկնային արքայութիւն։

Պահպանութիւն և օրհնութիւն Ս. Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին եղիցի ի վերայ համայնիցդ՝ հանդերձ օրհնութեամբ վշտակիր Հայրապետին Զերոյ, որ եւ՛ և մնամ Զեզ ցաւակից Հայր՝

ՄԵՐՏԻՉ Կարօղիկոս ամենայն Հայոց.

թ. 124.

Ի 11-ն Փետրվարի 1903 ամի։

Վեհափառ Հայրապետը Թիֆլիզ եղած միջոցին բարեհաճեց հաստատել Բաքուի աղէտից փնտառւածներին նպաստող յանձնաժողը հետեւեալ կոնդակով։—

ՄԿԻՏԻՉ Ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի եւ անհասանելի կամօքն Ասուծոյ Եպիսկոպոսապետ եւ Կաթողիկոս ամենայն Հայոց Ծայրագոյն Պատրիարք համագգական Նախամեծար Աթոռոյ Արարատեան Առաքելական Մայր Եկեղեցւոյ Սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի։

Գերաշնորհ Տ. Գարեգին ս. եպիսկոպոսի թեմակալ Առաջնորդի վիճակին Հայոց Վրաստանի եւ Իմերէթի եւ մեծայարգ պարոնայց Աւետիսի Ահարոնեան, Համբարձումայ Առաքելեան, իշխան Աղէքսանդրի Միքայէլեան Սրբոլթեան, Արշակայ Բաբեան, բժիշկ Աղէքսանդրի Խատիսեան, Աղէքսանդրի Մելիք Աղարեան, Յովկրատայ Մելիք Աղամեան, Տիգրանայ Յովհաննիսեան, Աւետիքայ Սահակեան, բժիշկ Կարապետի Ստեփանեան, Լեոնի Սարգսեան եւ Աղէքսանդրի Քալանթար՝ հարազատ որդւոց Մայր Աթոռոյ՝ նուիրեմք ողջոյն եւ Հայրապետական օրհնութիւն։

Որ տարաբաղդն է յաշխարհիս եւ չարատանջն ի մարդկութեան անտէրունջ եւ վայրատին հօտն Հայոց ցրուեալն եւ սփռեալն ընդ ոլորտս տիեզերաց, ապաքէն բազում ետես վիշտս եւ անհնարին կրեաց զտառապանս ի դարս դարս յետ կորուսանելոյն զիւրն անկախութիւն, եւ թէպէտ զրկեցաւ յաշխարհայինս պերճութենէն, սակայն ամրացաւ ի հոգևորն ճոխութիւն, փտարեցաւ ի հայրենեացն, այլ զօրացաւ յօտարութեան, կրեաց զտառապանս, այլ ամրացաւ ի հաւատս, սիրեաց զաշխարհն հայրենի, սիրեաց զԱրարատն եւ զտունն Գրիգորի, ուսաւ զԱստուածապարգեւ լեզուն մայրենի, որ հնչեաց յականջս նախնեաց իւրոց յաւուրց անտի երանելեացն Սահակայ եւ Մեսրոպայ՝ արանց մեծագործաց եւ Աստուածամերձ Հայրապետացն, եւ եկաց մնաց ցայսօր կենդանի եւ կենսատու իւրով եկեղեցեաւ եւ նուիրական Հայրապետութեամբն, Եկեղե-

ցին և Հայրապետութիւն՝ կեանք և կենդանութիւն Հայաստան աշխարհի և Հայ ժողովրդեան, աշխարհս Հայաստան և Հայ ժողովուրդ ապաստան և պահապան եկեղեցւոյն և Հայրապետութեան:

Այլ անխուսափելին էր և անբաժան բաժան որէն եկեղեցւոյ և ժողովրդեանն փորձութիւն ի վերջին ամի եկն եհաս պարբերաբար, խոնարհ զժողովուրդն և կարօտաւօր զեկեղեցին հանդիսացուցանելով, այլ փառք եկեղեցւոյն և պատիւ ժողովրդեան, որ դարձեալ մինն զմիւսն պաշտպանեաց և փոխադարձ պահպանեցաւ, և այդ ի շնորհս ռուսահայ ժողովրդեան, որ կայր խաղաղ և անդորր յիւր արդար վաստակս և չէր երբէք զմտաւածեալ, եթէ փորձութիւն մեծ և ահեղ ի վերայ իւր իսկ հարազատիցն հասանէր: Եհաս արդարեւ փորձութիւնն և այն քստմնեցուցիչ և սոսկալի իմն եղանակաւ ի վերայ անմեղ և անպաշտպան ժողովրդեան Բաքու քաղաքի՝ իբրեւ զգիշերն Բարդուղիմեան՝ զերիս տիւս և զերիս գիշերս, զգիթաւալ զանմեղ և զանչափահաս զտիկինն և զօրիորդ, կոյսն և զերիտասարդն, զծերն և զմանուկն անխնայն կացուցանելով:

Արդ՝ ես վշտալիս և վշտահարս զորն լացից, զանթաղ մեռեալն թէ զանսուաղ վիրաւորն, անղաւակ ծնողն, թէ ծնողազուրկ որբն, թողում զայն դատաստան երկնային Դատաւորին, և ես զհետ լինիմ սփոփել զարկածեալն, Դատաւորին, և ես զհետ լինիմ սփոփել զարկածեալն, արդի այդ է բաժին Հայոց Հայրիկին՝ ողբալ, հեծել, արտասուել, գրել և բողոքել, բողոքել մինչև լուիցէ Տէր տասուել, գրել և բողոքել, բողոքել մինչև լուիցէ Տէր ձայնի հառաչանաց իմոց, և այց արասցէ տառապեալ հօտին իմոյ և եկեղեցւոյ սրբոյ: Գոհ եմ զՁէնջ Մեծայարդ սպարոնայք և մխիթարիմ ի սիրտ, զի չեմ միայն ի տառապանս իմ, զի ցաւակից էք ինձ և սփոփիչ վշտաց իմոց, և որ յղացեալ էք կազմել օթանդակ յանձնաժողով արկածելոց Բաքուայ ընդ նախագահութեամբ Տ. Գարեգին ս. Առաջնորդի վիճակիս, և ես ուրախութեամբ հոգւոյ ընդունեմ զՅանձնաժողովն Ձեր ընդ բարձու հովանաւորութեամբ՝ սիրով միացուցանելով ընդ նուիրապետական

կոչմանս և զձայն Հայոց Հայրապետին և ես լիայոյս եմ, զի և ազգայինք մեր բարեպաշտօնք և մարդասէրք յամենայն կողմանց և ի քաղաքացն Ռուսաստանի յօժարութեամբ սրտի տան զլուծայն իւրեանց և արկանեն զբաժին նպաստից ի դանձանակն Ձեր յանուն թշուառ և կարօտաւոր արկածելոց Բաքուայ, քանզի քան զամենայն քաղաքս Բաքուն յամենայն դժբաղդութիւնս մեր առաջինն հանդիսանայր յաւուր նուիրաբերութեան առ թըշուառս և կարօտեալս, իսկ այսօր ինքն կարօտի այլոց օժանդակութեանս։ Հաստատեմ նոյնպէս և զօժանդականդամս Ձեր զանձնափոխանորդս զպարօնայս՝ Յովհաննէսն Սպենդիարեան, բժշկապետ Վահան Արծունի, Եղիշէ Թովիշեան և Աւետիք Արասխանեան։

Ողորմած և Ամենազօր Փրկիչն անցուցէ զբաժակն դառնութեան ի մէնջ, բաւ համարեսցէ զփորձութիւնս և զօր ցարդ կրեաց և եկաց մնաց անդդուելի եկեղեցին մեր և ժողովուրդն զդարաւոր տառապանս, կայցէ մնասցէ անշարժ և յարատե հանդերձ հարազատ զաւակօք իւրովք մինչև ի կատարած աշխարհի օրհնութեամբ և պահպանութեամբ Պատուական Հօրն մերոյ Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին։ Ամէն։

Վասն Ձեր, սիրեցեալ ազգիս, բարերարաց նորին աղօթարար և արկածեալ զաւակացօ ի խորոց սրտէ ցաւակից Հայր և եկեղեցւոյն Հայաստանեայց վշտակիր Հայրապետ՝

ՄԵՐՏԻՉ Կարօղիկոս ամենայն Հայոց.

թ. 139.

Ի 44-ն Փետրվարի 1905 ամի.

Ն. Ս. Վեհափառ Կաթողիկոսը միանգամայն գնահատելով Թիֆլիզի նահանգի վրաց ազնուականութեան պարագլուխ Նորին Պայծառափայլութեան իշխան Դաւիթ Զաքարեան Մեկիքովի գործունէութիւնն ու եռանդը Բաքուի աղէտի առաջն առնելու գործում, շնորհեց հետեւեալ օրհնութեան կոնգակը. —

ՄԿՐՏԻԶ Ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի եւ անհասանելի կամօքն Աստուծոյ Եպիսկոպոսապետ եւ Կաթողիկոս Կաթողիկոս Հայոց Ծայրագոյն Պատրիարք համագգական նախամեծար Արքայ Արարեսեան Առաքելական Մայր Եկեղեցոյ Սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի:

Պայծառափայլ իշխան Դաւիթ Զաքարեան Մեկիքովի՝ Պարագլխոյ Ազնուականութեան վրաց, որ ի Տփլիս, նուիրեմք ողջոյն հայրական հանգերձ Հայրապետական օրհնութեամբ:

Ճառագայթ քրիստոնէական լուսաւորութեան, որ տարածեցաւ ընդ ամենայն տիեզերս, լուսաւորելով զազգս մարդկան, միահաւասար ծագեցաւ նոյնպէս ի մի դարու յաշխարհն Հայոց եւ Վրաց, զնոյն եւ վասն մտաւոր լուսոյն եւ դպրութեան երկուց ազգացն կարեմք հաւաստել, որպէս եւ բազմադարեայն միութեանց եւ համերաշխութեանց երկուց դրացի աշխարհաց, թէ ի ժամանակս անկախութեանց եւ թէ ի վերջին դարս բազդակիցք, խնդակիցք եւ վշտակիցք միմեանց՝ համահաւասար ենթարկեալը հոսանաց ժամանակին, Վիշտ էր հաւասարապէս բարձու եւ զարգացեալ շրջանի Հայ եւ Վրացի ազգաբնակութեան ընդ այն անջրպետ, որ տիրէր ընդ մէջ երկուց հին ազգաբնակութեանց ի վերջին ամս՝ սարսուցանելով զանմեղ ժողովուրդն ի միմեանց ի պատճառս ազգային եւ կրօնական տարբերութեանց:

Այլ սակայն չիք չարիք առանց բարեաց եւ այդ իսկ դժբախտ պատահարն էր անցեալ ընդ Հայ ազգաբնակութիւն ի սկիզբն ամսոյս ի Բաքու, որ ի խոր ցնցեաց զսիրտ

Համայն ազգաց և ժողովրդոց ընդ այն լուր անօրինակ դժբաղդութեան, որ ի թիւս այլոց և ի կարեկցութիւն զազգաբնակութիւն Համադրացի վրացւոցն չարժեաց, որով և անչափս զիս և զհօան իմ պարտաւոր կացոյց, Պայծառափայլ իշխան, Ձեզ, իբրեւ Պետի Ազնուականութեան նոյն ազգաբնակութեան և ներկայացուցչի միոյ հնազոյն գերդաստանի, Ձեզ և Ձեօք՝ կոնդակաւս այսու ի դիմաց իմ, հօտին իմոյ Համադրացեաց մերոց և հնազոյն բազմակից ազգի հասարակութեան վրաց զՄերն շնորհակալիս յայտնեմք, որ անկեղծաբար բաժանորդ Մեզ հանդիսացայք և վշտակից մերումս վշտակութեան: Տացէ Տէր, զի եղբայրական սէրն և համակրանք՝ յայտնեալք ի մէջ երկուց ազգաբնակութեանց ընդ ազատ կամարաւ երկնից, կայցէ, մնասցէ հաստատուն և յարատեւ, զնոյն և ի սիրտս և ի հոգիս ուսանող և մատաղ սերնդեան աճեցուցանելով, զի ընդ իմաստնոյ ումեմն, զուգութիւն է մայր բարեաց, անզուգութիւն ծնող չարեաց:

Իսկ մեք ազօթս առնեմք, զի երկնաւոր զօրութիւն, որոյ ի ձեռին են կշիռ ժամանակի և սիրտ թագաւորաց, շնորհեսցէ աշխարհիս խաղաղութիւն, եկեղեցեաց հաստատութիւն, քրիստոնէից սէր և համերաշխութիւն, ներդելոց և վշտացելոց անդորրութիւն և մխիթարութիւն և որք առաջաւորք են ազգաց և ժողովրդոց, նոցունց ևս իմաստութիւն և կարողութիւն՝ յառաջնորդել զժողովրդականս ի բարին, ի յառաջադիմութիւն և ի լուսաւորութիւն՝ առ ի հասանիլ կատարեալ երջանկութեան յաշխարհիս և և յաւիտենական երանութեան ի հանդերձելումն:

Ողջ լինել ցանկամբ Ձեզ, Տէր իշխան, մնալով հանապազ վասն Ձեր և Պատուական Գերդաստանիդ ազօթարար՝

ՄԼԲՏԻԶ Կարօղիկոս ամենայն Հայոց.

թ. 150.

Ի 24-ն Փետրվարի 1905 ամի.